מקרא נדרש לפניו ולפני פניו. תימה לר״י דבפ״ק דקדושין (דף לז. ושם) דאמר כל מצות עשה כו׳ ופריך ונקיש מזוזה לתלמוד תורה פי׳ וליפטרי נשים ממזוזה כי היכי דפטירי מתלמוד תורה ומשני לא ס״ד דכתיב למען ירבו ימיכם וגו׳ אטו גברי בעו חיי נשי לא בעו חיי והשתא הא קאי נמי אתלמוד תורה כדמשמע הכא אע״פ שאין הנשים חייבות וי״ל[א] דבמ״ת הוה מחייבינן נמי מהאי טעמא[ב] אי לא מיעטו קרא בהדיא [ג]דכתיב ולמדתם אותם את בניכם ולא את בנותיכם אבל במזוזה דליכא מיעוט אלא היקשא[ג] מהאי טעמא[ד] אית לן למימר דאין להקיש[ה]: **רבי** יהודה הנשיא היינו רבי ורבי בעון נדרים קאמר. והכא לא משני דאף בעון ביטול תורה קאמר כדמשני לקמן (דף לג:) גבי אף על גשן הרע דהתם שייך למימר דאף קאמר דבברייתא שניה שמניא אחריה קאי נמי אתנא קמא דקאמר על גשן הרע וקאמר איהו אף שאוכלים דברים שאינם מתוקנים אבל הכא אי אף קאמר א״כ ברייתא דלעיל דלא קאי את״ק הוה ליה למינקט נמי בעון ביטול תורה:

בעון ציצית כו׳. דוקא בימיהם שהיו מלבושיהם כך בארבע כנפות היו נענשים מי שלא היה להם ציצית כדמוכח (מנחות מא.) גבי א״ל מלאכא לרב קטינא כו׳ אבל השתא שאין העולם רגילים במלבושים כאלו אין צריך לקנות. אך טוב לקנות תלית ולבדן עליו בכל יום כדאמר בסוף פרק קמא דסוטה (דף יד.) וכי לאכול מפריה היה רולה משה אלא אמר משה מלוה שאוכל לקיים יתקיים על ידי [ת״י]:

ונמסרו לעמי הארץ תניא רבי נתן אומר בעון נדרים מתה אשה של אדם שנאמר [1]אם אין לך לשלם למה יקח משכבך מתחתיך רבי אומר [ו]בעון נדרים בנים מתים כשהן קטנים [2]שנאמר אל תתן את פיך לחטיא את בשרך ואל תאמר לפני המלאך כי שגגה היא למה יקצוף האלהים על קולך וחבל את מעשה ידיך איזה הן מעשה ידיו של אדם הוי אומר בניו ובנותיו של אדם ת״ר בעון נדרים בנים מתים דברי ר״א בר״ש ר׳ יהודה הנשיא אומר בעון ביטול תורה בשלמא למאן דאמר בעון נדרים כדאמרן אלא למ״ד [ח]בעון ביטול תורה מאי קראה דכתיב [3]לשוא הכיתי את בניכם מוסר לא לקחו ר״נ בר יצחק אמר למ״ד בעון נדרים נמי מהכא לשוא הכיתי את בניכם על עסקי שוא מכדי [ט]ר׳ יהודה הנשיא היינו רבי ורבי בעון נדרים קאמר בתר דשמעה מר״א בר׳ שמעון פליגי בה ר׳ חייא בר אבא [י]ור׳ יוסי חד אמר בעון מזוזה וחד אמר בעון ביטול תורה למ״ד בעון מזוזה מקרא נדרש לפניו ולא לפני פניו ולמ״ד בעון ביטול תורה [כ]מקרא נדרש לפניו ולפני פניו: פליגי בה ר״מ ור׳ יהודה חד אמר בעון מזוזה וחד אמר בעון ציצית בשלמא למ״ד בעון מזוזה דכתיב [4]וכתבתם על מזוזות ביתך וכתיב בתריה [5]למען ירבו ימיכם וימי בניכם אלא למ״ד בעון ציצית מ״ט א״ר כהנא ואיתימא שילא [ל]מרי דכתיב [6]גם בכנפיך נמצאו דם נפשות אביונים נקיים ר״נ בר יצחק אמר למ״ד בעון מזוזה נמי מהכא דכתיב [6]לא במחתרת מצאתים שעשו פתחים במחתרת אמר ר״ל [א]כל הזהיר בציצית זוכה ומשמשין לו ב׳ אלפים וח׳ מאות עבדים שנא׳ [7]כה אמר ה׳ [צבאות] בימים ההמה אשר יחזיקו עשרה אנשים מכל לשונות הגוים [והחזיקו] בכנף איש יהודי לאמר נלכה עמכם וגו׳: סימן שנא חלה תרומה נגזלת דינא שבועה שיפוכתא גילויא ונבלותא: תניא ר׳ נחמיה אומר בעון שנאת חנם מריבה רבה בתוך ביתו של אדם ואשתו מפלת נפלים ובניו ובנותיו של אדם מתים כשהן קטנים: ר׳ אלעזר בר׳ יהודה אומר בעון חלה אין ברכה במכונם ומארה משתלחת בשערים וזורעין זרעים ואחרים אוכלין שנאמר [8]אף אני אעשה זאת לכם והפקדתי עליכם בהלה את השחפת ואת הקדחת מכלות עינים ומדיבות נפש וזרעתם לריק זרעכם ואכלהו אויביכם אל תקרי בהלה אלא בחלה ואם נותנין מתברכין שנאמר [9][ו]ראשית עריסותיכם תתנו לכהן להניח ברכה אל ביתך: בעון ביטול תרומות ומעשרות שמים נעצרין מלהוריד טל ומטר והיוקר הוה והשכר אבד ובני אדם רצין אחר פרנסתן ואין מגיעין שנאמר [10]ציה גם חום יגזלו מימי שלג שאול חטאו מאי משמע [מ]תנא דבי רבי ישמעאל בשביל דברים שצויתי אתכם בימות החמה ולא עשיתם יגזלו מכם מימי שלג בימות הגשמים ואם נותנין מתברכין שנאמר [11]הביאו את כל המעשר אל בית האוצר ויהי טרף בביתי ובחנוני נא בזאת אמר ה׳ צבאות אם לא אפתח לכם ברכה עד בלי די אמר רמי בר [נ](רב) א״ר עד שיבלו שפתותיכם מלומר די: בעון גזל הגובאי עולה והרעב הווה ובני אדם אוכלים בשר בניהן ובנותיהן שנאמר [12]שמעו הדבר הזה פרות הבשן אשר בהר שומרון העושקות דלים הרוצצות אביונים אמר רבא כגון [ס]הני נשי דמחוזא דאכלן

ונמסרו לעמי הארץ. שלא מסרו לב״ד למנות שומרין לדבר והאמינה תורה את כל אדם עליהן והן הן גופי תורה שמבריח אוכלין פתן וסומכין שניטל ממנו חלה ותרומה ומעשרות והקדש נמי מסור לכל אדם להקדיש וחל הקדש ע״פ כל אדם והן גופי תורה שהיינו צריכים לחוס במטלטלין שמא הקדישו וחזר בו ואע״ג דתקון רבנן דממי מ״מ תורה האמינתו. ורבותי מפרשים הלכות הקדש כגון יין לנסכים כדמפרש בחומר בקדש (חגיגה דף כד:) שעמי הארץ נאמנים עליו וקשיא לי אי מדרבנן קאמר דחשיב מאי דהימנוהו רבנן לא הוה ליה למיתני תרומות ומעשרות דרבנן לא הימנוהו: **אם אין לך לשלם.** עולות והקדשות שתדור: **משכבך.** אשתך: **אל תתן את פיך (א).** בגדר לחטיא את בשרך לחייב את בניך: **לפני המלאך.** גזבר של הקדש: **כי שגגה.** בשוגג קפצתי לנדור ולא אשלם: **על קולך.** בשביל קול נדריך: **לשוא הכיתי.** בתמיה וכי בחנם הכיתים אינו אלא בשביל המוסר דהיינו תורה. לא לקחו לא למדו לשון לקח: **על עסקי שוא.** ששקרו בנדריהם דדמי לשבועה: **והא בעון נדרים אמר.** בברייתא קמייתא. ומשני ההיא קמייתא בתר הך איתמר דמעיקרא אמר בעון ביטול תורה ובתר דשמע מר׳ אלעזר דשמע מר׳ שמעון אבוה דהוה רביה דרבי בעון נדרים אמר איהו נמי הכי: **מקרא נדרש.** למען ירבו ימיכם וימי בניכם נדרש לפניו קאי אקרא דלקמיה דמשמעי במזוזה ולא לפני פניו ולמדתם אותם את בניכם: **ולפני פניו.** ולף בעון בטול תורה קאמר: **גם בכנפיך.** בשביל כנפיך שבטלת מצותם נמצאו עליך חובת דם נפשות אביונים נקיים בניס קטנים שלא חטאו: **למחתרת.** אאין לה פליטין. הכי אמר קרא לא במחתרת (ב) פתחיהן מצאתים שלמים במצותי כי על כל אלה הכיתי (ג) דהאי קרא בתר לשוא הכיתי את בניכם כתיב: **בכנף איש יהודי.** בשביל יחזיקו בכנף עשרה אנשים מכל לשון וארבע כנפות יש לו הרי אלפים ושמנה מאות: **שנאת חנם.** שלא ראה בו דבר עבירה שיהא מותר לשנאותו (ד) ושונאו: **מריבה רבה.** מדה כנגד מדה: **ובניו קטנים מתים.** אהבתו ניטלת ממנו היינו נמי במדה: **במכונם.** באוצרות יין ושמן ומתוך כך באה מארה בשעריס שמוכריס ביוקר: **בחלה.** בעון חלה: **והפקדתי.** כמו לא נפקד ממנו איש (במדבר לא). אמעט את מה שעליכם שכנסתם כבר: **השמים נעצרים.** ומתוך שאין גשמים היוקר הוה: **ושכר אבד.** שכר ריוח: **ליה גם חום.** ליה כמו לווי. דבריס שצויתי אתכם בשעת החוס היינו תרומות ומעשרות: דאכלן

מסורת הש״ס

(א) כתובות עב. ע״ש, (ב) [יבמות מה. קדושין סג.], (ג) [ר״ה ט: קדושין טו: ב״מ לה. זבחים כד: מנחות יט. חולין קיח.]. (ד) [ל״ל שיהא כר מרי. מלור דבכן], (ה) [תענית ז:], (ו) מכות כג: תענית ט. [כב: ע״ש], (ז) [ל״ל חמאן], (ח) [פסחים נ:], (ט) ס״ל פליגיהן, (י) [בכורי ליתא. רש״ל], (כ) [פסחים קיג:], (ל) [כלומא בקדושין כט:],

הגהות הב״ח

(א) רש״י ד״ה אל תתן את פיך. נ״ב עי׳ בתוספות ר״פ הליינין בד״ה ואין בשבך:

גליון הש״ם

גמ׳ שנאמר אל תתן, עי׳ שבועות דף לט ע״ש תוס׳ ד״ה ואין בשבך: שם בעון ביטול תורה מאי קראה. במסכת כלה אומא רבי יהושע אומר בעון ביטול תורה בנים קטנים מתים דכתיב ותשכח תורת אלהיך אשכח בניך גם אני: שם רבי חייא בר אבא ורבי יוסי. ל״ל ור׳ אמי אור ר׳ אמי. סדר הדורות בהקדמה אות ד׳:

מוסף תוספות

א. דאה״נ דהאי קרא קאי בין את״ת כדאמר [הכא] ובין אמזוזה כדאמר [התם]. תוס׳ קידושין לד. ד״ה גגרא. ב. דגברי בעי חיי וכו׳. תוס׳ קידושין לד. ד״ה גגרא. ג. מזוזה לת״ת רוצה לפטור נשים, יש סברא לומר. תוס׳ קידושין לד. ד״ה גגרא. ד. דגבריא בעי חיי. תוס׳ קידושין לד. ד״ה גגרא. ה. ומחייבי נשים במזוזה. תוס׳ קידושין לד. ד״ה גגרא.

רבינו חננאל

פי׳ מקרא נדרש לפניו שנאמר למען ירבו ימיכם וימי בניכם וגו׳, ולפני זה הפסוק כתיב וכתבתם על מזוזות ביתך וגו׳, ונדרש בזכות שתעשה מזוזה ירבו ימי בניכם. רבי יהודה הנשיא אמר לפני פניו כתיב ולמדתם אותם את בניכם לדבר והן התורה, ומקרא זה למען ירבו ימיכם וימי בניכם נדרש לפניו שהוא המזוזה ולפני פניו ביטול תורה. **תניא** רשבג״א הלכות קודש ותרומה ומעשרות הן הן גופי תורה וכולן נמסרו לעמי הארץ. ירושלמי תני רשב״ג הלכות קודש חטאת והבכורות הן הן גופי הלכות ושלשתן נמסרו לעמי הארץ, הלכ׳ הקודש דתנינן אם אמר הפרשתי לתוכה רביעית קודש שמן וכו׳, ושאר כל השמועה כולה, ופשוטה היא.

תורה אור (המשך)

8 אף אֲנִי אֲעַשֶׂה זֹאת לָכֶם וְהִפְקַדְתִּי עֲלֵיכֶם בַּבֶּהָלָה אֶת הַשַּׁחֶפֶת וְאֶת הַקַּדַּחַת מְכַלּוֹת עֵינַיִם וּמַדִיבֹת נָפֶשׁ וּזְרַעְתֶּם לָרִיק זַרְעֲכֶם וַאֲכָלֻהוּ אֹיְבֵיכֶם:ויקרא כו טז 9 וֵרֵאשִׁית כָּל בְּכוּרֵי כָל תְּרוּמַת כָּל מִכֹּל תְּרוּמוֹתֵיכֶם לַכֹּהֲנִים יִהְיֶה רֵאשִׁית עֲרִסוֹתֵיכֶם תִּתְּנוּ לַכֹּהֵן לְהָנִיחַ בְּרָכָה אֶל בֵּיתֶךָ: יחזקאל מד ל 10 צִיָּה גַּם חֹם יִגְזְלוּ מֵימֵי שָׁלֶג שְׁאוֹל חָטָאוּ: איוב כד יט 11 הָבִיאוּ אֶת כָּל הַמַּעֲשֵׂר אֶל בֵּית הָאוֹצָר וִיהִי טֶרֶף בְּבֵיתִי וּבְחָנוּנִי נָא בְּזֹאת אָמַר יְיָ צְבָאוֹת אִם לֹא אֶפְתַּח לָכֶם אֶת אֲרֻבּוֹת הַשָּׁמַיִם וַהֲרִיקֹתִי לָכֶם בְּרָכָה עַד בְּלִי דָי: מלאכי ג י 12 שִׁמְעוּ הַדָּבָר הַזֶּה פָּרוֹת הַבָּשָׁן אֲשֶׁר בְּהַר שֹׁמְרוֹן הָעֹשְׁקוֹת דַּלִּים הָרֹצְצוֹת אֶבְיוֹנִים הָאֹמֶרֶת לַאֲדֹנֵיהֶם הָבִיאָה וְנִשְׁתֶּה: עמוס ד א

מוסר רש״י

ציה גם חום יגזלו מימי שלג. דרוש נשון עוד, דכריס שציותי אתכם בימות החמה, תרומות ומעשרות, גזלו מימי שלג, את המטר (תענית ז:). שיבלו שפתותיכם. כלומר שייגעו (תענית ט:).

רב נסים גאון

פליגי בה ר׳ אבא חייה בר אבא ור׳ (יוסי) [אסי], חד אמר בעון מזוזה וחד אמר בעון ביטול תורה. פי׳ הוא שאמר הקב״ה לישראל [דברים יא] ולמדתם אותם את בניכם לדבר בם, וכתיב וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך, ואמר (שכרה כנגדה) [סמוך לזה] למען ירבו ימיכם וימי בניכם. והך דאמר בעון מזוזה הבנים מתים קסבר מקרא נדרש לפניו ולא לפני פניו, כלומר כי תתן שכרו של מי שקיים מצות מזוזה שיאריכו חיי בניו, וחילופה שאם יעוזב [נ״א: יניחם] עשייתה [יומותו בניו]. ויהיו דברי הכתוב למען ירבו חוזרין על הפסוק שלפניו שהוא וכתבתם על מזוזות ביתך. והך דאמר בעון ביטול תורה הבנים מתים, קסבר מקרא נדרש לפניו ולפני פניו, וכי זו ההבטחה ומתן השכר הכתוב בפסוק שהוא למען ירבו ימיכם, שלא הבטיח הקב״ה אלא למי שמלמד את בני תורה כמו שאמר בפסוק שהוא לפני פניו ולמדתם אותם, יהיה עכשיו זה שכתוב למען ירבו ימיכם וימי בניכם חוזר על הפסוק שכתב ולמדתם אותם. הלכך כל מי שמלמד תורה לבניו וזוכין לאריכות ימים, וחילופה כי אם אינו מלמדם תורה לא תהיה להם אריכות ימים, כי הם מתים בעון ביטול תורה. כל **המזהיר במצות ציצית זוכה ומשמשין אותו שני אלפים ושמונה מאות עבדים שנאמר** [זכריה ח] **כה אמר ה׳ [צבאות] בימים ההמה אשר יחזיקו עשרה אנשים מכל לשונות הגוים והחזיקו בכנף איש יהודי.** כבר ידעת כל לשונות הגוים הם שבעים לשון, ואם יהיו י׳ אנשים מכל לשון לע׳ לשון יהיו הכל שבע מאות, הרי אילו יחזיקו בכנף אחת. והטלית שעל ישראל יש לה ד׳ כנפים שנאמר [דברים כב] על ארבע כנפות כסותך, הרי אם יהיו שבע מאות מחזיקים בכנף אחד יהיו כל מחזיקים בד׳ כנפים אלפים ושמונה מאות.

תורה אור השלם

1 אם אין לָךְ לְשַׁלֵּם לָמָּה יִקַּח מִשְׁכָּבְךָ מִתַּחְתֶּיךָ:
משלי כב כז

2 אל תִּתֵּן אֶת פִּיךָ לְחַטִּיא אֶת בְּשָׂרֶךָ וְאַל תֹּאמַר לִפְנֵי הַמַּלְאָךְ כִּי שְׁגָגָה הִיא לָמָּה יִקְצף הָאֱלֹהִים עַל קוֹלֶךָ וְחִבֵּל אֶת מַעֲשֵׂה יָדֶיךָ: קהלת ה ה 3 לַשָּׁוְא הִכֵּיתִי אֶת בְּנֵיכֶם מוּסָר לֹא לָקָחוּ אָכְלָה חַרְבְּכֶם נְבִיאֵיכֶם כַּאֲרִיֵה מַשְׁחִית: ירמיהו ב ל 4 וּכְתַבְתָּם עַל מְזוּזוֹת בֵּיתֶךָ וּבִשְׁעָרֶיךָ: דברים יא כ 5 לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וִימֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לַאֲבֹתֵיכֶם לָתֵת לָהֶם כִּימֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ: דברים יא כא 6 גַּם בִּכְנָפַיִךְ נִמְצְאוּ דַּם נַפְשׁוֹת אֶבְיוֹנִים נְקִיִּם לֹא בַּמַּחְתֶּרֶת מְצָאתִים כִּי עַל כָּל אֵלֶּה:ירמיהו ב לד 7 כֹּה אָמַר יְיָ צְבָאוֹת בַּיָּמִים הָהֵמָּה אֲשֶׁר יַחֲזִיקוּ עֲשָׂרָה אֲנָשִׁים מִכֹּל לְשֹׁנוֹת הַגּוֹיִם וְהֶחֱזִיקוּ בִּכְנַף אִישׁ יְהוּדִי לֵאמֹר נֵלְכָה עִמָּכֶם כִּי שָׁמַעְנוּ אֱלֹהִים עִמָּכֶם:זכריה ח כג